

Εἰς μνήμην

Κυριακοῦ Σ. Πιπτάκη
Ἀθηναίου
(1798-1863)

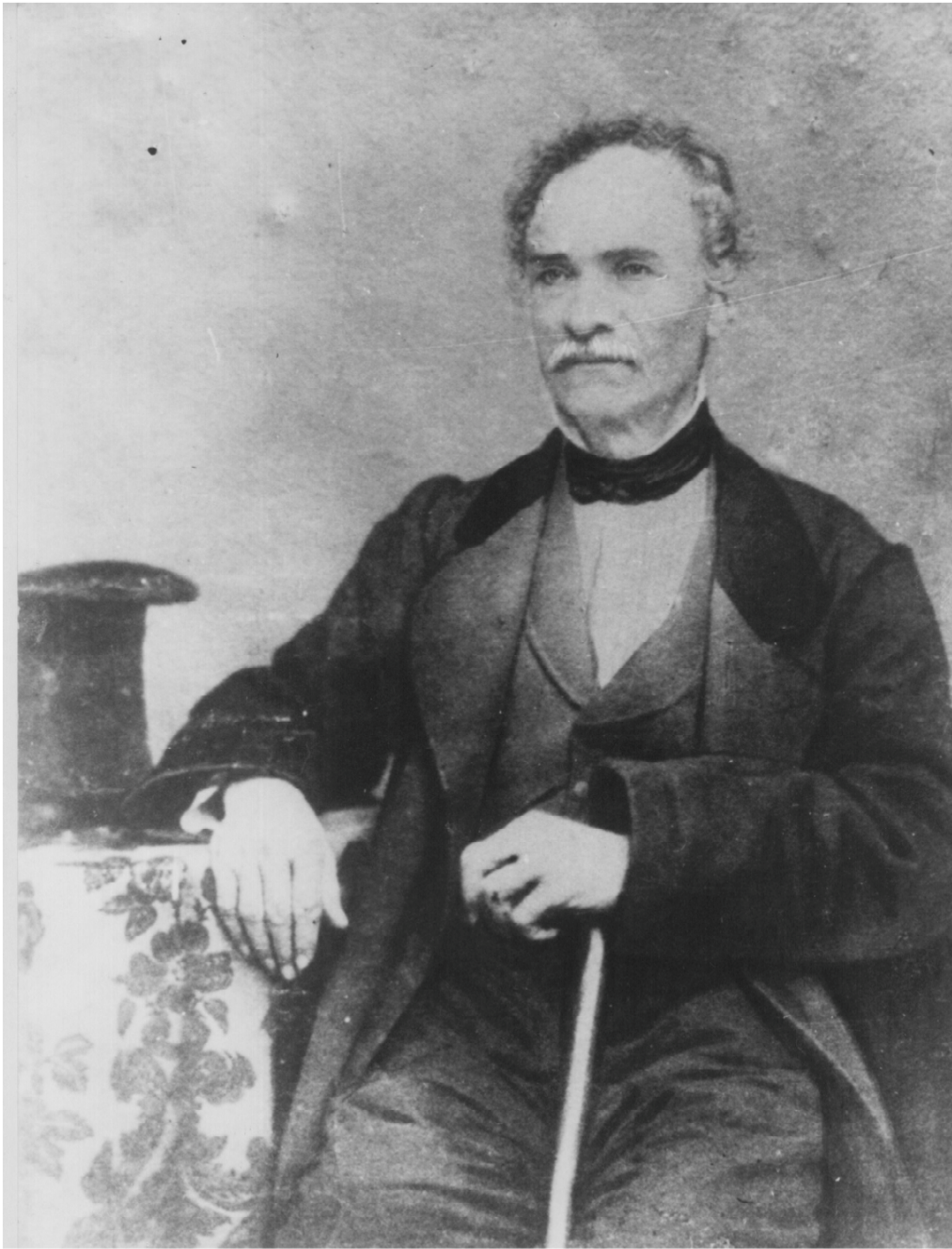
Ζήση Σωτηρίου
Μακεδόνοσ
(1799-1880)

ἀγωνιστῶν τῆσ ἐπανάστασews
γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆσ πατρίδασ

«Μέχρι τοῦδε ἐδημοσίευσα οἰκεία βουλή, προίκα καὶ ἀμισθεί, τέσσερας χιλιάδας ἑκατὸν πενήκοντα ὀκτὼ ἐπιγραφάς. Ἐπραξα τοῦτο κινούμενος μόνον ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν προγονικῶν μου λειψάνων πόθου, ὃς καὶ ἐν καιρῷ πολέμου μοὶ ἦν ἀδιάσπαστος σύντροφος... Ὁ σκοπός μου ἦν τὸ κοινὸν καλὸν καὶ ἡ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διάδοσις παντὸς Ἑλληνικοῦ γράμματος, χάριν τῆς Ἑλληνικῆς εὐκλείας.»*

Κ.Σ.Π.

«16 χρονῶν ἤμην ὅταν κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦττον ἐνοοῦσα τοὺς συγγραφεῖς τῶν προγόνων μου· ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ἐμπρὸς εἰς ἀντικείμενα, ὡς τὸ Θησεῖον καὶ ὁ Παρθενῶν ἐπροξένησαν εἰς τὴν ψυχὴν μου τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ὥστε πᾶν ὃ, τι εὔρισκον ἀρχαῖον τὸ ἐθεώρουν ὡς ἱερόν, καὶ ἐν μόνον γράμμα ἐπιγραφῆς καὶ ἂν ἦτον· ἀντέγραφον λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸ τυχὸν χαρτάκι, πᾶν τὸ παρατυχόν, τὴν ἀντιγραφὴν ἔκαμνον ὅσον τάχιστα, φοβούμενος μὴ μὲ ἀπαντήσῃ κἀνένας Τούρκος, ὅστις, διότι ἤμην Ἑλλήν καὶ Ἑλληνικᾶ ἐνδυμένος, ἐδύνατο νὰ μὲ κτυπήσῃ, καὶ εἰς φυλακὴν νὰ μὲ βάλῃ ὡς πρᾶττοντα ἔργα τῶν Φραγγῶν (ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως αἰσθάνονται βαθέως ὃ, τι λέγω).»
Κ.Σ.Π.

«Τὸ 1822 ἀναζητήσαντες τὴν ἐν τῷ Ἐρεχθεῖῳ θάλασσαν Ἐρεχθηΐδα, ὅπως πλουτίσωμεν τὴν Ἀκρόπολιν δι' ὕδατος ἱκανοῦ, ἵνα ἐπαρκῆ εἰς τὰς πολιορκίας, καὶ διακοπέντες εἰς τὰς ἐργασίας ἡμῶν ἀπὸ τὰς τότε περιστάσεις, καὶ ἀπὸ τὴν τότε ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰσβολὴν μεγάλου Τουρκικοῦ σώματος τοῦ περὶ τὸν Δράμαλιν, ὅπερ εἰσήλασε μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀνιχνεύσαμεν διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Κλεψύδρας, τὴν ὁποῖαν καὶ εὐτυχήσαμεν νὰ εὔρωμεν, ὡς βεβαιοὶ τὸ παρὸν πιστοποιητικόν.»
Κ.Σ.Π.

Ὁ Ἀθηνῶν Διονύσιος ἐπιβεβαιοί. Κυριακὸς Πιττάκης, Ἀθηναῖος, νέος χρηστός, δουλεύσας ἐξ ἀρχῆς τὴν αὐτοῦ Πατρίδα μὲ ἐνθερμον ζήλον καὶ Ἑλληνικὸν πατριωτισμὸν, καὶ πρῶτος ἐν αὐτῇ διακηρύξας ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ λαμβάνει εἰς ἀπόδειξιν τὸ παρὸν ὑπογεγραμμένον καὶ ἐσφραγισμένον τῇ σφραγίδι τῆς ἡμετέρας πόλεως. Ἐν Ἀθήναις, τῇ 18 Μαΐου 1822.

Οἱ Ἐφοροὶ Ἀθηνῶν: Ὁ Ἡγούμενος Βρανα Γαβριήλ, Νεόφυτος Πεντελιώτης, Σ. Πατούσας, Διονύσιος Πετράκης, Ἰωάννης Π. Βλάχος, Χ. Σπύρος Γκιλάκης, Χ. Γεωργαντᾶς Σκουζές. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς Ἰωάννης Σκουζές.

«...Ἄπασα ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν γνωρίζει αὐτὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Ἀγαθοκλείας, τῆς ὁποίας τὴν εἰκόνα, ὅτε ἐπωρπωλήθησαν αἱ Ἀθήναι ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡμεῖς οἱ ἐνορεῖται σώσαντες αὐτὴν, ὡς πάτριον Παλλάδιον, μεταφέραμεν εἰς Σαλαμίνα. Μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἐπαναφέροντες αὐτὴν εἰς Ἀθήνας ἐθέσαμεν ἐν τῇ παρακειμένῃ Ἐκκλησίᾳ, ἐπικαλουμένη τὸ *Μεγάλον Μοναστήρι*...»
Κ.Σ.Π.

«Ἀντέγραψα αὐτὴν τὸ 1820, ὅτε ἡ πλᾶξ αὕτη ἦτον ἐντοιχισμένη εἰς τὸν φεγγίτην τοῦ ἁγίου Βήματος τῆς Ἐκκλησίας «ἁγία Παρασκευή», καὶ ἡ στενοχώρια τοῦ τόπου καὶ ὁ φόβος τῶν τότε Τούρκων μὲ ἐμπόδισαν νὰ ἀντιγράψω αὐτὴν ὅσον ἔνεστι προσεκτικῶς, διότι αἱ τότε περιστάσεις δὲν μὲ ἐσυγχώρουν νὰ διατρίψω πολὺν χρόνον εἰς τὴν ἀντιγραφὴν [ὅσοι ἐδοκίμασαν ἐν Ἑλλάδι ὄντες τὰ δεινὰ τῆς Τουρκικῆς δυναστείας ἐννοοῦσι τί γράφω].»
Κ.Σ.Π.

«Τὸ 1822 μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἡμῶν εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν νήσων Σαλαμίνας, Αἰγίνης, Καλαυρίας, καὶ ἄλλων μερῶν ὅπου κατεφύγαμεν, βιασθέντες ἀπὸ τὴν ἔφοδον τῶν Τούρκων, ἐρευνῶν τὰ ἐρεῖπια τῶν Ἀθηνῶν ἠύρον ἐντὸς ὑπογείου Πύργου κειμένου παρὰ τὸ τότε σωζόμενον ἐκκλησιδίου τῆς Μητροπόλεως... φύλλα τινὰ συγγραμμάτων διεσπαρμένα, σπαραγμένα, καὶ καταπατημένα ἀπὸ τοὺς Τούρκους.»*
Κ.Σ.Π.

[Ὁ Πιπτάκης] ἀφ' οὗ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν Κερκύρα, ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν συμπολιτῶν του, ὁ ἀξιωθεὶς νὰ μνηθῆ τὸ μυστήριον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ὁ πρῶτος ἐνταῦθα εἰς ὃν ἐνεπιστεύθη τὸ σπέρμα τὸ παραγαγὼν τὴν ἀγαλόκαρπον ἐλευθερίαν· ὁ δ' ἀκάματος ζήλος του ἐνθουσιωδῶς τὸ μετέδιδε, μέχρις οὗ ὠρίμασε, καὶ ἔφθασαν οἱ καιροὶ καὶ ἐξεργάγη ἡ μεγάλη καὶ εὐκλεὴς ἐπανάστασις.

Τότε ὁ σπουδαστὴς τῆς προτεραίας ἔκλεισε τὰ βιβλία του, ἐζώσθη τὸ ξίφος τοῦ πολεμιστοῦ, καὶ ἐμάχετο ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν ἐλησμόνει καὶ τὰ ὑπέρτατα αὐτῆς ἀγλαΐσματα, τ' ἀντικείμενα τῆς αἰωνίας στοργῆς του. Τὸ πυροβόλον τοῦ ἀρματωλοῦ εἰς τὸν ὦμον, εἰς πάντα κίνδυνον ἐκτιθέμενος, περὶ τ' ἀρχαῖα μνημεῖα, καὶ ἠγρύπνει ἐπ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἐπροστάτευε κατὰ τῶν καταστροφῶν τοῦ πολέμου, κατὰ φίλων καὶ κατ' ἐχθρῶν, κατὰ τῆς ἀβελτηρίας καὶ βαρβαρότητος, καὶ αὐτῶν τὴν βωβὴν εὐγλωττίαν ἐπεκαλεῖτο πολλάκις ὅπως ἐξάπτη παρὰ τοῖς συμπατριώταις του τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος, ὅπως διεγείρῃ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν φιλοτιμίαν, ὅπως τοῖς ἐμπνέῃ καρτερίαν καὶ γενναϊότητα.... ἐν ἀνέκδοτον τῆς τότε ζωῆς του δὲν πρέπει οὐδ' ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ σκιαγραφίᾳ νὰ παρέλθωμεν ὑπὸ σιωπῆν, διότι εἶναι ἄξιον νὰ κατατεθῆ εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας πρὸς αἰωνίαν του μνήμην καὶ τιμὴν τῆς πατρίδος του. Οἱ Ὄθωμανοὶ στενωῶς πολιορκούμενοι ἐν τῇ ἀκροπόλει, εἶχον σχεδὸν ἐξαντλήσει τὰ πολεμοφόδια, καὶ ἰδίως τὰς σφαίρας των. Ἀλλὰ μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ιδέαν τοῦ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ ἐνδοξὸν φρούριον εἰς τοὺς μέχρι χθὲς δούλους των, ἤθελον νὰ παρατείνωσι τὴν ἀντίστασιν καὶ παρατηρήσαντες ὅτι μεταξὺ τῶν τμημάτων τῶν ἀρχαίων κιόνων, καὶ κατὰ τοὺς τῶρους τοὺς συνδέοντας τῶν ναῶν τὰ μάρμαρα ὑπῆρχε μόλυβδος χυτὸς, ἀπεφάσισαν αὐτὸν νὰ συλήσωσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ συμπληρώσωσι τὴν προμήθειαν τῶν σφαιρῶν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Πιπτάκης, συνεννοήθη μετὰ τῶν λοιπῶν πολιορκητῶν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν ποσότητα μολυβδίνων σφαιρῶν, εἰς τοὺς ἐν Ἀκροπόλει Ὄθωμανοὺς, ὅπως παραιτηθῶσι τοῦ ἔργου τῆς καταστροφῆς. Οἱ σιτίσαντές ποτε τοὺς ἐκ λιμοῦ ἀπολουμένους ἐχθροὺς των ἔπραξαν ἔργον φιλανθρωπότερον, οὐδεὶς ὅμως, δυνάμεθα νὰ διΰσχυρισθῶμεν, ἔργον εὐγενέστερον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῶν πολέμων, καὶ ἀξιώτερον τοῦ ὑψηλοτέρου πολιτισμοῦ. **

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Ζήσης Σωτηρίου

ἀρχιφύλαξ τῶν ἀρχαιοτήτων (1863-1880)

Μακεδῶν ἐξ Ὀλύμπου, ἀγωνιστῆς τοῦ 1821. Συνεπολέμησε μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Παπὰν ἐπαναστατῶν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς αὐτόθι ἐπαναστάσεως ἔλαβε μέρος εἰς διαφόρους μάχας ἔν τε τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1834. Λόγιος ὢν, κατεγίνετο περὶ τὴν πατριωτικὴν φιλολογίαν τοῦ Ἀγῶνος καὶ ἐξέδιδε διάφορα φυλλάδια. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1878 τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν Ὀλυμποχωρῶν, γέρον ἤδη καὶ ἀρχιφύλαξ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς ἀκροπόλεως, ἐξέδωκε τὸ ἔργον: «Τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι» (Ἀθήναι, 1878), εἶδος ὑπομνήματος πρὸς τὰς ἕξ μεγάλας Δυνάμεις καὶ τοὺς διπλωμάτας περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἐπαναστατησασῶν χωρῶν.

(ΜΕΕ τόμ. ΚΒ΄)

Ὁ Ζήσης Σωτηρίου καὶ πρότερον καὶ ὕστερον πολὺ ἐνήργει εἰς πᾶν ἐθνικὸν κίνημα καὶ ἐξέδιδεν ἐκάστοτε φυλλάδια καὶ ἑαυτὸν ὡς παπποῦν τοῦ Ὀλύμπου παρίστανεν, ἀλλὰ καὶ ὁ παπποῦς τοῦ Ὀλύμπου ὡς ἐπιστέλλον εἰς τὸν Ζήσην φαίνεται συχνότατα... Τὸ πλάσμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ζήση, ὁ παπποῦς, συνταυτίζεται μὲ αὐτόν. Εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ιδέας τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι ὁ Ζήσης τὸ στοιχεῖο τῆς Ἑλλάδος. Κάθε τόπος καὶ κτίσμα πρέπει κατὰ τὰ λαϊκὰ μυθεύματα νὰ ἔχη τὸ στοιχεῖο του ἵνα ζῆ καὶ ὑπάρχη.

... καὶ τὸν Ζήσην πολλοὶ δὲν ἤθελαν καὶ τὰ καμώματά του· ὅταν ἐπρότεινε καὶ ἔδιδε τὸ παράδειγμα μὲ ἐν λεπτὸν καθ' ἡμέραν νὰ πληρῶσῃ διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς τὸ χρέος τὸ Ἐθνικὸν τοῦ 1824, τὸν ἐμυκτήριζαν οἱ λόγιοι καὶ οἱ πολιτικοί· ἀλλὰ ὅτι τοῦτο ἦτο δυνατόν τις ἀμφιβάλλει, καὶ ὅτι πλείστον ἐν ἔτει 1879 μᾶς ὠφέλησεν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Εὐρώπης ἡ συνεννόησις περὶ τοῦ δανείου ἐκείνου. Λοιπὸν ἂν ἐγίνετο πρότερον, θὰ ὠφελούμεθα περισσότερο καὶ προτίτερα καὶ δὲν ἠθέλαμεν κινδυνεύει τώρα νὰ χάσωμεν τὴν Ῥωμυλίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Εἶναι δὲ ἀξία προσοχῆς καὶ ἡ προορατικότης τοῦ ἀνδρὸς θέντος τὸν Ὀλυμπον ὡς προσεχὲς ὄριον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, αὐτοῦ δηλ. ἐκείνου τοῦ ὄρους, ὅπερ ἐν ἔτει 1880 τέλος πάντων μᾶς ἐπεδίκασεν ἡ Εὐρώπη.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐν αὐτῷ ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ἡ Μοῖρα του τὸν κατήνησεν εἰς τὰ τέλη τῆς ζωῆς του ἀρχαιοφύλακα, δηλ. ἐκείνου τοῦ ὑλικοῦ μέρους τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὅποιον μᾶς παρουσιάζει ἀπὸ τὴν καλλίστην ἔποψιν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πολιτισμένου κόσμου τῆς Εὐρώπης καὶ γενόμενος αὐτὸς γνωστὸς εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ἐφεύλκυσεν τὸ σέβας των ἐν γένει καὶ πρὸς ἡμᾶς, ὡς ὄχι ἀδιαφόρους κτήτορας τῶν καλλίστων κτημάτων τῆς παλαιᾶς τῶν Ἑλλήνων μεγαλοφυΐας. Κατὰ πάντα λοιπὸν μακαριστὸς ὁ ἀνὴρ καὶ ἄξιος μνήσεως.***

Σ. Α. Κουμανούδης ἔγραψε «τῇ 11ῃ Ἰουλίου 1880 ἡμέρᾳ τῆς κηδείας τοῦ Ζήση Σωτηρίου.»¹

1. «...τῇ ἐπαύριον Παρασκευῇ μοὶ ἠγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Ζήση Σωτηρίου, ὃν καὶ παρέπεμψα μέχρι τάφου.»

* Τὰ ἀποσπάσματα τῶν σελ. 14, 16 καὶ 17 προέρχονται ἀπὸ τὴν ἔκδοση *Χάριν τῆς Ἑλληνικῆς εὐκλείας. Κείμενα Κυριακοῦ Σ. Πιττάκη (1798-1863)*, ἐπιμ. Γεωργία Ἐ. Μαλούχου – Ἄ. Π. Ματθαίου, (Ἑλληνικὴ Ἐπιγραφικὴ Ἐταιρεία), Ἀθήναι 2000.

** Σελ. 17· Ἄλ. Ἰ. Ραγκαβῆ, *Λόγοι ἐπικηδεῖοι εἰς τὸν Γενικὸν ἔφορον τῶν Ἀρχαιοτήτων Κυριακὸν Σ. Πιττάκην καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πλάτωνα Πιττάκην Δικαστὴν*, ἐν Ἀθήναις 1864, 4, 10-11.

*** Σελ. 18· τὸ κείμενο τοῦ Σ. Α. Κουμανούδη προέρχεται ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς Σοφίας Ματθαίου, *Στέφανος Ἄ. Κουμανούδης (1818-1899). Σχεδιάγραμμα βιογραφίας*, (Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀρ. 190), Ἀθήναι 1999, 253-254, ἀρ. 151.

Ἡ φωτογραφία τοῦ Ζήση Σωτηρίου εἶναι ἀπὸ ταχυδρομικὴ κάρτα, πιθανὸν τῆς δεκαετίας 1870-1880, ποὺ κατέχει ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπιγραφικὴ Ἐταιρεία. Ὁ εἰκονιζόμενος δὲν ὀνομάζεται.

[Γ.Ε.Μ. – Α.Π.Μ]